

УДК 338.47:656.027

DOI: <https://doi.org/10.32782/business-navigator.76-30>**Тіщенко Є.О.**

кандидат економічних наук, докторант

*Приватний вищий навчальний заклад "Європейський університет"*ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-1580-4701>**Tishchenko Ievgen**

Candidate of Economic Sciences, Postdoctoral Fellow

Private Higher Education Institution "European University"

ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ВІДНОВЛЕННЯ ТА РЕКОНСТРУКЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

INSTITUTIONAL PRINCIPLES OF RECOVERY AND RECONSTRUCTION OF THE ECONOMY OF UKRAINE

Досліджено особливості формування інституційних засад і реалізації стратегічних підходів до забезпечення повоєнного відновлення та реконструкції економіки України. Визначено головні завдання, проведено аналіз джерел, умов та інструментів фінансування. Розроблено організаційну структуру формування інституційних засад повоєнного відновлення. Запропоновано систему заходів для стимулювання іноземної фінансової допомоги та мобілізації внутрішніх ресурсів і активізації інвестиційної діяльності. Обґрунтовано напрями інституційних перетворень і соціальних трансформацій щодо розвитку людського потенціалу, а також визначено головні ризики та перешкоди на шляху реалізації цих процесів. Розроблені наукові підходи можуть бути використані органами державного управління з метою організації системи повоєнного відновлення та реконструктивного розвитку економіки України.

Ключові слова: відновлення економіки, реконструкція, стратегія, структурна політика, іноземні інвестиції, фінансова допомога, Україна.

The post-war recovery and reconstruction of the economy of Ukraine is an urgent task for its effective functioning and involves concentrating efforts on developing new institutional foundations, strategic approaches, economic and financial mechanisms and the provision of adequate organization and management to establish a modern and competitive economic structure. Based on theoretical analysis of existing scientific approaches, the peculiarities of forming institutional foundations and implementing strategic approaches to ensuring the processes of post-war recovery and reconstruction of the economy of Ukraine have been determined and characterized. The structure of the plan for implementing the state strategy for economic recovery has been developed. Through a comparative analysis of the experience of foreign countries that carried out post-war economic recovery and reconstruction, the main tasks were determined, and an analysis of the sources, conditions, and tools for financing economic recovery processes was carried out. Empirical analysis has led to the development of a system of measures aimed at stimulating foreign financial aid, attracting foreign investments, mobilizing domestic resources, and activating investment activities in the economic recovery process. Additionally, directions for institutional transformations and social changes concerning the development of the labour relations system in the formation of a new post-war economic model have been outlined. Based on the analysis of scenarios of post-war recovery and reconstruction of the economy of Ukraine, the main risks and obstacles that could potentially hinder these processes' implementation have been determined. The organizational structure for forming the institutional foundations of post-war recovery and reconstruction of the economy of Ukraine has been developed. The need to create a special state institution responsible for accumulating financial resources, organizing interaction with international partners and investors, and general management of the recovery process has been substantiated. The developed scientific approaches are directed toward forming state economic policy and relevant financial and economic mechanisms through an organic combination of tools and methods of indicative and strategic planning. Their practical implementation will enable state authorities to enhance the organization and management of the post-war recovery and reconstruction processes of Ukraine's economy and ensure the establishment of a new innovative model of economic development.

Key words: economic recovery, restructuring, strategy, structural policy, foreign investment, financial assistance, Ukraine.

Постановка проблеми. Відповідно до світового досвіду, процес повоєнного відновлення та реконструкції економіки в більшості країн, які зазнали руйнувань

унаслідок військових дій, був достатньо тривалим і складним і ґрунтувався не лише на значній фінансовій підтримці країн-донорів, а й на високому рівні мобі-

лізації внутрішніх ресурсів і активності громадян та передбачав високий рівень організації та управління діяльністю органів державної влади, зарубіжних партнерів і суб'єктів ринку. При цьому мова йшла не просто про відновлення зруйнованих виробничих і соціальних об'єктів, а про формування нової структури економіки, тобто про її реконструктивне відновлення та розвиток на новій технічній і технологічній базі, який передбачав формування нової структури національної економіки, здатної запропонувати суспільству нові економічні та соціальні імперативи, суттєво підвищуючи рівень суверенітету, економічної безпеки та добробуту громадян.

Враховуючи геополітичну та гео економічну нестабільність, завдання повоєнного відновлення економіки України на реконструктивних засадах є доволі складним. Реалізація цього процесу вимагає концентрації зусиль на розробленні нових інституційних засад, економічних і фінансових механізмів, а також на забезпеченні належного рівня організації та управління з метою формування сучасної та конкурентоспроможної структури економіки і підтримки стабільного соціального розвитку, що й обумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній науковій літературі дослідження різноманітних аспектів відбудови, відновлення та реконструктивного розвитку економіки України розпочалося ще в 2022 р. Найбільш відомою є наукова доповідь колективу науковців Інституту економіки та прогнозування НАН України «Відновлення та реконструкція повоєнної економіки України». Заслужують на значну увагу розробки та пропозиції Національного Інституту стратегічних досліджень і Київської школи економіки. Серед інших публікацій, присвячених розв'язанню кризових проблем і відновленню економіки, можна назвати наукові праці Т. Богдан [2], О. Булика [20], С. Буковинського [37], Т. Гірченко [42], Ю. Городніченка [3], А. Гриценка [8], О. Дзюблюка [39], Ю. Кіндзерського [6], О. Кирильчука [14], Т. Мірошніченко [19], В. Міщенко [17], С. Науменкової [4], Т. Новик [12], А. Петріни [25], М. Писаревського [19], В. Подзізея [24], І. Свидрука [43], М. Скрипниченко [5], О. Собкевича [9], С. Ткаченко [31], М. Шаповалова [16], С. Шульги [28] та багатьох інших.

Разом з тим системне обґрунтування проблем відбудови, відновлення та реконструктивного розвитку економіки України через низку об'єктивних причин ще остаточно не сформовано. Потребують уточнення джерела фінансування, головні напрями, етапи відновлення, інституційні засади та механізми організації і управління.

Формулювання завдання дослідження. Мета статті – обґрунтування інституційних засад і стратегічних підходів до організації та управління процесом повоєнного відновлення та реконструкції економіки України з метою формування нової моделі національно укоріненого економічного розвитку країни.

Вклад основного матеріалу дослідження. Масштабні руйнування в ході військових дій на території України призвели до знищення значного обсягу економічного потенціалу, порушили господарські та комерційні зв'язки, залишили без роботи мільйони людей та занурили суспільство в економічну і соціальну неви-

значеність. Загальні втрати економіки, враховуючи їх матеріальну та нематеріальну складові, сьогодні оцінити ще дуже складно. За різними оцінками науковців і політиків, такі втрати і збитки вимірюються трильйонами [1–3].

Не дивлячись на тривале продовження військових дій, вже сьогодні необхідно розпочинати активну роботу з організації системи повоєнного відновлення та реконструкції вітчизняної економіки, об'єднавши зусилля держави, бізнесу, громадян, зарубіжних країн-партнерів і зарубіжних інвесторів щодо мобілізації всіх можливих фінансових, матеріальних, технологічних ресурсів і людського потенціалу.

Основою цього процесу повинно бути розроблення урядом і затвердження президентом всеохоплюючої стратегії повоєнного відновлення та реконструкції економіки України, яка має передбачати широкий комплекс взаємопов'язаних напрямів діяльності всіх суб'єктів господарювання, громадян, країн-партнерів, міжнародних організацій і донорів у вирішенні ключових завдань відновлення економічного і соціального потенціалу країни [4, с. 147; 5, с. 34; 6, с. 110–114; 7, с. 207].

Враховуючи масштабність, складність і багатоаспектність процесу відбудови економіки, така стратегія повинна бути розподілена на кілька основних етапів з чітким визначенням завдань для кожного із них і строків їх реалізації. На думку академіка А.А. Гриценка, імперативом структурування завдань відновлення і реконструкції економіки України повинно бути розуміння просторово-часової єдності та послідовності процесів виходу країни із воєнного стану, середньострокових завдань розвитку та довгострокового процесу формування нової моделі економіки, яка б відповідала сучасним реаліям простору та часу [8, с. 23].

На наш погляд, такий перехід повинен бути поетапним, починаючи з простого ремонту та відновлення діяльності окремих зруйнованих виробничих, інфраструктурних і соціальних об'єктів і закінчуючи створенням нових підприємств, видів діяльності та галузей економіки на новій технічній і технологічній базі, що сприятиме реструктуризації економіки, тобто суттєвій зміні її структури завдяки переходу на інноваційну модель розвитку. Принципова організаційна структура формування інституційних засад повоєнного відновлення та реконструктивного розвитку економіки України наведена на рис. 1.

Головними етапами державної стратегії повоєнного відновлення та реконструкції економіки України можуть бути:

1) «стабілізаційний» – відновлення економічної активності, налагодження механізмів забезпечення населення базовими товарами та послугами (продовольство, вода, енергія, ліки, житлово-комунальне господарство, транспорт тощо), відновлення та введення в експлуатацію частково зруйнованих виробничих і соціальних об'єктів за рахунок наявних ресурсів і стабілізація економічної ситуації в країні на основі прямого державного адміністрування. Тривалість цього етапу може становити 1–2 роки.

2) «реконструктивний» – активізація процесів відновлення і реконструкції економіки та створення нових виробничих, інфраструктурних і соціальних об'єктів на основі залучення значних обсягів інвестицій з метою відновлення та якісного поліпшення рівня

Рис. 1. Організаційна структура формування інституційних засад повоєнного відновлення та реконструктивного розвитку економіки України

Джерело: розроблено автором

економічного потенціалу країни, забезпечення повноцінного функціонування ринку капіталів, фондового ринку, банківської системи та ринку праці. Тривалість цього етапу може становити 3-5 років, а його стратегічними орієнтирами повинно бути відновлення та подальший розвиток базових галузей вітчизняної економіки та об'єктів критичної інфраструктури – енергетики, машинобудування, металургії, транспорту, транспортної та логістичної інфраструктури, будівництва, харчової та переробної промисловості, фармацевтичної промисловості, легкої промисловості, виробництва будівельних матеріалів, житлово-комунального господарства та соціальних об'єктів.

3) формування нової структури економіки та нової моделі економічної системи, яка на основі створення сучасних високотехнологічних і наукоємних виробництв буде здатна сформувати основні засади національно укоріненого стійкого та безпечного економічного розвитку. Ключовими галузями та сферами діяльності, на які будуть спрямовані зусилля на третьому етапі, повинні стати ті, які забезпечують високу додану вартість, а їхня продукція є конкурентоспроможною на світових ринках, зокрема, електроніка, високоточне машинобудування, кольорова металургія, виготовлення органічних продуктів, біофармацевтика, агробіологія, біоінженерія, поглиблена переробка сировини, а також галузі, пов'язані з розвитком «зеленої» та відновлювальної економіки [9; 10, с. 19; 11, с. 295].

Спираючись на досвід повоєнного розвитку економіки країн Західної Європи, Японії та Південної Кореї,

в яких відновлення тривало близько 10-15 років, можна вважати, що в Україні тривалість цього етапу може скласти не менше 7-10 років, а за окремими оцінками – навіть і більше [8, с. 29, 41].

Разом з тим варто зазначити й те, що, це буде найбільш складний етап. Крім масштабних руйнувань економічного потенціалу, економіка країни зіткнулась з недосконалою її структурою, сформованою в довоєнний період, негативними наслідками економічної та політичної дезінтеграції територій, критичною залежністю від імпорту, впливом капіталу та еміграцією найбільш продуктивної частки населення і кваліфікованих кадрів.

Аналіз стану, структури та динаміки вітчизняної економіки свідчить про те, що системні кризові явища в економічній системі та державному управлінні розпочалися давно. Упродовж останніх десятиліть фактично була сформована рентна сировинна структура економіки відкритого типу, яка об'єктивно приречена на економічне відставання або, в кращому випадку, на наздоганяючий тип економічного розвитку [12, с. 47; 13, с. 46; 14; 15, с. 146].

У 2021 р. порівняно з 1990 р. виробництво електроенергії в Україні зменшилось майже вдвічі, тоді як у світі воно зросло на таку ж величину. Упродовж 2010-2020 рр. близько $\frac{1}{4}$ виробленої в промисловості доданої вартості припадало на видобувні галузі, а на машинобудування – менше $\frac{1}{10}$. У структурі валового внутрішнього продукту постійно зростає частка сільськогосподарства, що фактично свідчить про деінду-

стріалізацію країни. Так, у 2021 р. головними статтями експорту України були чорні метали (14,0 млрд. дол. США), зерно (12,3 млрд. дол. США), насіння сояшнику, олія та жири тваринного і рослинного походження (7,0 млрд. дол. США), що складало більше половини експортних доходів [8, с. 54, 130, 144]. За таких умов просте відновлення економічного потенціалу країни до рівня 2021 р. стає економічно недоцільним і не може бути стратегічним орієнтиром для формування нової економічної моделі подальшого розвитку України.

У зв'язку з цим завдання повоєнного відновлення та реконструкції економіки України повинні полягати не в простій відбудові зруйнованих виробничих, інфраструктурних і соціальних об'єктів на існуючій технічній та технологічній базі, а у формуванні нової високотехнологічної моделі розвитку української економіки постіндустріального типу, заснованій на інноваціях і сучасних цифрових технологіях [16, с. 101; 17, с. 288; 18; 19, с. 165].

Основою реконструктивного відновлення економіки повинна стати її модернізація на основі створення сучасного, високотехнологічного та конкурентоспроможного господарського комплексу, здатного забезпечити стійкий національно укорінений і безпечний соціально-економічний розвиток країни на засадах інноваційності. Для цього необхідні значні обсяги інвестиції, здатні забезпечити норму накопичення основного капіталу на рівні 30–35% від валового внутрішнього продукту. Для порівняння зазначимо, що у 2021 р. в Україні цей показник складав усього 12,4%, тоді як у більшості європейських країн після Другої світової війни він коливався у межах від 15,2% (Великобританія) до 32,3% (Норвегія) [8, с. 41].

Після затвердження стратегії повоєнного відновлення та реконструкції економіки необхідне розроблення детального плану її реалізації, який повинен включати такі основні підрозділи:

- 1) визначення пріоритетних цілей, галузей і сфер економічної діяльності;
- 2) розроблення системи необхідних законодавчих і нормативних актів;
- 3) визначення конкретних об'єктів відновлення і суб'єктів управління;
- 4) створення необхідних інститутів, які будуть здійснювати організацію та управління процесами відновлення та реконструкції економіки;
- 5) формування джерел та визначення інструментів фінансування;
- 6) чіткі терміни виконання окремих завдань;
- 7) механізми взаємодії з фінансовими донорами та інвесторами;
- 8) систему господарських механізмів і заходів для підтримки і мотивування процесів відновлення та реконструктивного розвитку економіки;
- 9) механізми та інструменти відповідальності та контролю за виконанням стратегії і реалізацією плану заходів.

На забезпечення ефективної реалізації плану відновлення та реконструкції економіки України з метою формування її нової структури повинні бути спрямовані структурні реформи, окремі види економічної політики (бюджетно-податкова, інвестиційна, грошово-кредитна, інноваційна, митна) та відповідні фінансово-економічні механізми, включаючи меха-

нізми ринкового регулювання, шляхом органічного поєднання інструментів і методів індикативного та стратегічного планування розвитку національної економіки [20; 21, с. 41; 22, с. 61; 23, с. 18; 24].

Ключовим питанням формування та реалізації стратегії відновлення та реконструктивного розвитку економіки є визначення потенційних джерел та інструментів фінансування програм і об'єктів, що підлягають відновленню, модернізації та реконструкції. У науковій літературі та серед політиків фактично вже сформовано консенсус, що основним джерелом фінансування відновлення економіки України буде іноземна фінансова допомога (окремих країн, міжнародних фінансових організацій, міжнародних гуманітарних організацій та благодійних фондів, окремих громадян), а також кошти зарубіжних інвесторів, зокрема великих інвестиційних і венчурних фондів. За оцінками окремих дослідників, потреба України у фінансових коштах для фінансування відбудови та реконструкції економіки може перевищити 1 трлн. дол. США [25, с. 16; 26, с. 167; 27, с. 671; 28, с. 19; 29; 30, с. 15]. При цьому, враховуючи фінансовий стан повоєнної України, переважну частину коштів (не менше половини) зарубіжні партнери та міжнародні фінансові організації повинні надати на безповоротній основі як фінансову допомогу, гранти тощо.

З метою розширення форм та інструментів іноземної фінансової допомоги уряд України має розробити низку нормативно-правових актів, рішень і стимулюючих заходів, до яких можна віднести такі:

- розроблення низки регуляторних заходів щодо конкретизації умов участі іноземних компаній у процесі відбудови, надання гарантій іноземним інвесторам і забезпечення захисту іноземних інвестицій та прав власності;
- спрощений порядок отримання іноземними інвесторами дозволів, ліцензій та інших документів на будівництво, підключення до мереж тощо;
- розширення міжнародного співробітництва в галузі розроблення, залучення та використання сучасних технологій;
- усунення потенційних тарифних та нетарифних бар'єрів для потоків іноземного капіталу та фінансової підтримки зарубіжних країн-донорів і міжнародних фінансових і благодійних організацій;
- запровадження податкових і митних пільг для іноземних інвесторів та гарантування умов репатріації доходів іноземних компаній, які беруть участь у відбудові та технічному переоснащенні вітчизняних підприємств;
- створення та нормативно-правове забезпечення діяльності спеціальних економічних зон і виробничих кластерів;
- стимулювання цільових інвестицій у створення нових високотехнологічних підприємств і видів діяльності [31, с. 8; 32, с. 71].

Разом з тим, Україна повинна активізувати діяльність вітчизняного фінансового сектору та ринку капіталів з метою залучення для відновлення економіки достатніх обсягів власних фінансових ресурсів. Однак однією із найбільших перешкод на цьому шляху є накопичення в попередні роки значних обсягів зовнішнього державного та гарантованого державою зовнішнього боргу, наявність якого буде стримувати залучення

зовнішнього фінансування та обмежувати можливості використання внутрішніх фінансових ресурсів. Сьогодні його рівень суттєво перевищує передбачене ст. 18 «Бюджетного кодексу України» граничне значення в 60% від валового внутрішнього продукту країни, що ускладнює можливості своєчасного та повного погашення боргу за рахунок власних ресурсів [33].

Важливість питання зниження обсягів державного боргу, накопиченого країною в попередні періоди, для посилення можливостей України щодо фінансового забезпечення процесу відновлення та реконструкції економіки за рахунок власних коштів потребує неординарних політичних рішень, пов'язаних з частковим списанням або реструктуризацією зовнішнього державного боргу, можливо, із залученням коштів міжнародних фінансових організацій.

З метою активізації процесу мобілізації внутрішніх фінансових ресурсів для здійснення повоєнної відбудови та технічної і технологічної модернізації основних галузей економіки необхідно:

- узгодження заходів грошово-кредитної політики із завданнями реалізації бюджетно-податкової політики та програмами відновлення і реконструкції економіки шляхом використання емісійних коштів, які мають використовуватися для надання суб'єктам ринку позик через механізми цільового рефінансування вітчизняних банків [34, с. 227];

- припинення використання депозитних сертифікатів Національного банку України та спрямування вільних коштів банківських установ на кредитування економіки;

- активізація кредитної діяльності вітчизняних банків шляхом вдосконалення регуляторних вимог Національного банку України, спрощення умов банківського кредитування, пом'якшення нормативів кредитної діяльності, підвищення рівня доступності кредитів для всіх суб'єктів ринку і посилення захисту прав кредиторів;

- створення нових механізмів трансформації заощаджень в інвестиції та ефективного їх використання для розвитку економіки [35, с. 10];

- випуск і розміщення спеціальних державних облігацій повоєнного відновлення та розвитку економіки України, а також корпоративних облігацій підприємств як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках;

- пряий викуп Національним банком України і державними банками спеціальних облігацій повоєнного відновлення та розвитку економіки;

- запровадження валютних обмежень та обмежень щодо стримування впливу вітчизняного капіталу за кордон;

- запровадження системи дієвих заходів для фінансової та нефінансової підтримки діяльності малих і середніх підприємств;

- розширення податкової бази та підвищення ставок податків на доходи і майно фізичних осіб, підвищення митних зборів і акцизів, збільшення ставок рентної плати за користування надрами;

- розвиток механізмів державно-приватного партнерства як у виробничій, так і в соціальній сфері з метою реалізації проєктного фінансування;

- обмеження заробітної плати та винагород державних службовців і працівників державних підприємств і установ та інші [36, с. 82; 37, с. 211; 38, с. 57; 39, с. 97; 40, с. 263].

Як вважають фахівці Інституту економіки та прогнозування НАН України, з метою забезпечення ефективного управління процесом відновлення та реконструктивного розвитку економіки України необхідне створення спеціальної державної установи (наприклад, Державної агенції з відновлення економіки), на яку буде покладено обов'язки з акумулювання коштів, забезпечення фінансування окремих промислових і соціальних об'єктів відповідно до плану відновлення, організації взаємодії з міжнародними партнерами та інвесторами, а також загального управління процесом відновлення [8, с. 22; 41].

Одним із важливих напрямів реалізації процесу формування нової моделі повоєнного розвитку економіки України повинно бути проведення інституційних і структурних перетворень, а також соціальних трансформацій щодо людського потенціалу та системи трудових відносин, зокрема, сприяння створенню умов для ефективної зайнятості, зростанню доходів населення, підвищенню рівня життя та протидії міграційним процесам.

Головним критерієм успішності проведення повоєнного відновлення та реконструкції економіки повинна стати повна та своєчасна реалізація розробленої державної стратегії з метою забезпечення укоріненої стійкості національної економіки і підвищення її ефективності та міжнародної конкурентоспроможності.

Розглядаючи різні сценарії повоєнного відновлення та реконструкції економіки України, варто визначити головні ризики та перешкоди для реалізації цих процесів, головними серед яких, на наш погляд, можуть бути:

- посилення геополітичної, гео економічної та гео фінансової нестабільності, порушення логістичних ланцюжків, що може призвести до уповільнення економічної динаміки;

- проблеми зі своєчасністю та обсягами надання зовнішньої фінансової допомоги і надходженнями іноземних інвестицій;

- різке зростання цін на міжнародних ринках і дефіцит основних видів ресурсів, зокрема енергетичних;

- складність залучення сучасних технологій та обладнання;

- низька ефективність використання матеріальних і фінансових ресурсів;

- зволікання з термінами відбудови та введення в дію окремих об'єктів і виробництв;

- різка девальвація гривні та підвищення вартості обслуговування зовнішнього державного боргу;

- значна еміграція трудових ресурсів і нестача висококваліфікованих кадрів;

- недостатній рівень інституційної спроможності, відповідальності та організації діяльності суб'єктів управління процесом відновлення та реконструкції економіки України [4, с. 150; 42, с. 195; 43, с. 356].

Висновки. Головним напрямом розв'язання проблем, пов'язаних з повоєнним відновленням і реконструкцією економіки України, є розроблення принципово нових стратегічних підходів і політик до організації, планування та управління цими процесами з метою формування нової інноваційної моделі економічного розвитку країни, а критерієм успішності реалізації планів повинно бути забезпечення економічної стабільності та підвищення міжнародної конкурентоспроможності ключових галузей і сфер економіки.

Основою організації процесів відновлення та реконструкції розвитку економіки повинно бути розроблення стратегії та плану реалізації заходів, які мають передбачати широкий комплекс взаємопов'язаних механізмів, інструментів і напрямів діяльності всіх суб'єктів господарювання, громадян, країн-партнерів, міжнародних організацій і донорів у вирішенні ключових завдань відновлення економічного і соціального потенціалу країни.

Запропоновані у статті наукові підходи щодо розроблення структури стратегії відновлення економіки та плану її реалізації, які спрямовані на формування економічної політики та відповідних економічних і фінансових механізмів шляхом органічного поєднання інструментів і методів індикативного та стратегічного планування, система заходів для стимулювання іноземної фінансової допомоги, іноземних інвестицій та

мобілізації внутрішніх ресурсів і активізації інвестиційної діяльності, а також визначення головних напрямів інституційних перетворень і соціальних трансформацій щодо розвитку людського потенціалу та системи трудових відносин у процесі формування нової моделі повоєнного розвитку можуть бути використані органами державного управління як підґрунтя для організації системи повоєнного відновлення та реконструктивного розвитку економіки України.

Перспективи подальших досліджень полягають в уточненні змісту державної політики, стратегії та плану повоєнного відновлення і реконструкції економіки України, а також у обґрунтуванні конкретних заходів щодо мобілізації внутрішніх і зовнішніх фінансових ресурсів та активізації інвестиційної активності вітчизняних і зарубіжних інвесторів.

Список використаних джерел:

1. План Відновлення України. Національна рада з відновлення України від наслідків війни. 2022. URL: <https://recovery.gov.ua>
2. Bohdan T. Plan of restoration of Ukraine. Lb.ua. 18.08.2022. URL: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/526637_plan_vidnovlennya_ukraini_silni.html
3. Городніченко Ю. та ін. Відбудова України. CEPR. 2023. URL: https://cepr.org/system/files/2022-12/reconstruction%20book_Ukrainian_0.pdf
4. Науменкова С.В., Міщенко С.В., Тіщенко Є.О. Проектне фінансування в умовах реалізації “Ukraine Facility Plan”. *Економічний простір*. 2024. № 191. С. 142–153. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/191-24>
5. Скрипниченко М.І. Макроекономічні оцінки і прогнози повоєнного відновлення економіки України. *Економічна теорія*. 2022. № 2. С. 29–43.
6. Кіндзерський Я. Повоєнне відновлення промисловості України. *Економічний аналіз*. 2022. № 32. С. 101–117. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2022.02.101>
7. Тіщенко Є.О. Теоретичні засади використання фінансово-економічних механізмів проектного фінансування у відбудові України. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2024. № 6 (86). Т. 2. С. 201–211. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2024-6-9991>
8. Відновлення та реконструкція повоєнної економіки України : наукова доповідь / за ред. акад. Гриценка А.А. Київ, 2022. 305 с.
9. Собкевич О. Огляд заходів підтримки промисловості України під час війни. НІСД. 2023. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-12/ke_prompidtrimka_oglyad_11_2023_18122023_0.pdf
10. Вітер О., Килин О., Стручок Н. Європейські стратегії післявоєнної відбудови економіки. *Таврійський науковий вісник*. 2023. № 6. С. 5–21.
11. Науменкова С.В., Міщенко С.В. Інноваційні інструменти зеленого фінансування для України. *Економічний простір*. 2024. № 189. С. 291–299.
12. Новик Т. Повоєнна відбудова України у контексті довоєнних економічних проблем. *Grail of Science*. 2023. № 30. С. 44–49.
13. Mishchenko S., Naumenkova S., Mishchenko V., Ivanov V., Lysenko R. Growing discoordination between monetary and fiscal policies in Ukraine. *Banks and Bank Systems*. 2019. № 14 (2). Р. 40–49.
14. Кирильчук О. Економіка України у період воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2024. № 59. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-120>
15. Тіщенко Є.О. Активізація інвестиційної діяльності в Україні на основі використання проектного фінансування. *Бізнес-навігатор*. 2019. № 2. С. 144–149.
16. Шаповалов М. Концептуальні засади післявоєнного відновлення економіки України. *Молодий вчений*. 2023. № 6. С. 99–104.
17. Міщенко В.І. Механізми регулювання процесів цифровізації для забезпечення національно укоріненої стійкості економічного розвитку. *Економічний простір*. 2024. № 189. С. 283–290.
18. Tishchenko I., Savchenko N., Shostak T. The Role of Digital Financial Assets in the Post-War Recovery of Ukraine's Economy. *Ефективна економіка*. 2024. № 7. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.7.75>
19. Писаревський М., Мірошніченко Т. Стратегічні пріоритети відновлення економіки України в умовах глобальних викликів. *Наукові праці МАУП*. 2024. № 2. С. 162–168. DOI: <https://doi.org/10.32689/2523-4536/74-21>
20. Булик О. Стратегія відновлення економіки України після війни. *Економіка та суспільство*. 2023. № 48. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-51>
21. Міщенко С. Критерії та показники оцінки стабільності функціонування фінансового сектору. *Вісник НБУ*. 2008. № 9. С. 36–45.
22. Tishchenko I.O. Strategies for Responding to Project Financing Risks in the Context of Economic Recovery. *Transformation of the Economic System in the Modern Context*. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2024. Р. 59–62.
23. Науменкова С.В. Оцінка впливу галузевої приналежності на рівень перспективної платоспроможності. *Вісник НБУ*. 2005. № 7. С. 14–21.
24. Подзвізей В., Шматковська Т. Соціально-економічні аспекти структурної трансформації економіки України. *Економіка та суспільство*. 2024. № 62. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-153>

25. Петріна А., Міщенко В. Міжнародний досвід реструктуризації банківської системи за участі держави. *Вісник НБУ*. 2011. № 4. С. 12–17.
26. Карчева Г.Т. та ін. Механізми забезпечення ефективності та конкурентоспроможності банківської системи та економіки. К.: ДВНЗ «Університет банківської справи», 2019. 311 с.
27. Тищенко Є.О. Джерела фінансування інвестицій в Україні. *Сучасні інструменти управління корпоративними фінансами*. К., 2020. С. 669–672.
28. Шульга С., Міщенко В. Інституційні засади державної підтримки банківського сектору в період кризи. *Вісник НБУ*. 2009. № 8. С. 12–21.
29. Exploring Additional Funding Paths for Revival. Institute of Analytics and Advocacy. 2024. URL: <https://iaa.org.ua/portfolio/exploring-additional-paths-for-ukraines-revival-a-collection-of-inspirational-concepts/>
30. Varela M., Mishchenko V., Cherkashyna K. Sufficiency of Banking Capital: the Experience of Portugal. *Financial and credit activities*. 2023. № 6. P. 9–20. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcapter.6.53.2023.4235>
31. Ткаченко С. Повоєнне відновлення економіки України. *Економічні горизонти*. 2024. № 2–3. С. 4–13.
32. Tishchenko I. Financial Model of Investment Project and Peculiarities of its Use in Project Financing. *EUROPEAN COOPERATION*. 2019. № 4. P. 65–78.
33. Бюджетний кодекс України. Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
34. Міщенко В.І., Науменкова С.В., Міщенко С.В. Проблеми координації монетарної та бюджетної політики в сучасних умовах. *Економічний простір*. 2024. № 190. С. 223–231. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/190-41>
35. Жупанин В. Проблеми збалансованості внутрішніх заощаджень та зовнішніх запозичень банків в умовах нестабільності фінансових ринків. *Вісник НБУ*. 2008. № 7. С. 8–12.
36. Міщенко С. Проблеми забезпечення ліквідності банків на основі використання рефінансування. *Фінанси України*. 2009. № 7. С. 75–88.
37. Буковинський С. та ін. Банківська система України на шляху євроінтеграції: монографія. Київ : Національний банк України, 2015. 496 с.
38. Міщенко В.І. Санаційний банк – «брідж-банк» як механізм роботи з нежиттєздатними банками : монографія. Київ : УБС НБУ, 2011. 119 с.
39. Дзюблук О.В. та ін. Теорія і практика грошового обігу та банківської справи в умовах глобальної фінансової нестабільності: монографія. Тернопіль : ФОП Осадца Ю. В., 2017. 298 с.
40. Mishchenko V., Naumenkova S., Ivanov V., Tishchenko I. Special aspects of using hybrid financial tools for project risk management in Ukraine. *Investment Management and Financial Innovations* 2018. № 15 (2). P. 257–266.
41. Положення про Національну раду з відновлення України від наслідків війни. Указ Президента України від 21.04.2022 р. № 266/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2662022-42225>
42. Гірченко Т.Д., Тищенко Є.О. Особливості організації та управління ризиками проектного фінансування в Україні. *Бізнес-навігатор*. 2019. № 6. С. 192–199.
43. Свидрук І., Клепанчук О. Ризики забезпечення фінансово-економічної безпеки економіки України у період війни та післявоєнної відбудови. *Журнал прикладної економіки*. 2023. № 8. С. 353–359.

References:

- Natsionalna rada z vidnovlennja Ukrainy (2022) Plan vidnovlennja Ukrainy [Ukraine's Recovery Plan]. Available at: <https://recovery.gov.ua>
- Bohdan T. (2022) Plan of restoration of Ukraine. Lb.ua. Available at: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/526637_plan_vidnovlennja_ukraini_silni.html
- Horodnichenko Yu. et al. (2023) Vidbudova Ukrainy [Rebuilding Ukraine: Forecasts and Policies]. CEPR. Available at: https://cepr.org/system/files/2022-12/reconstruction%20book_Ukrainian_0.pdf
- Naumenkova S. V., Mishchenko S. V., Tishchenko I. O. (2024) Proektne finansuvannja v umovakh realizatsii "Ukraine Facility Plan" [Project financing in the context of the implementation of the "Ukraine Facility Plan"]. *Ekonomichnyi prostir*, no. 191, pp. 142–153. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/191-24>
- Skrypychenko M. I. (2022) Makroekonomichni otsinky i prohnozy vidnovlennja ekonomiky Ukrainy [Macroeconomic Assessments and Forecasts of Post-War Restoration of the Economy of Ukraine]. *Ekonomichna Teorija*, no. 2, pp. 29–43. DOI: <https://doi.org/10.15407/etet2022.02.029>
- Kindzerskyi Y. (2022) Povoenne vidnovlennja promyslovosti Ukrainy: [Postwar Recovery of Ukraine's Industry: Challenges and Policy Features]. *Ekonomichnyi analiz*, no. 32, pp. 101–117. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2022.02.101>
- Tishchenko I. O. (2024) Teoretychni zasady vykorystannja finansovo-ekonomichnykh mekhanizmiv proektnoho finansuvannja u vidbudovi Ukrainy [Theoretical Foundations of the Use of Financial and Economic Mechanisms of Project Financing in the Reconstruction of Ukraine]. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal "Internauka"*, no. 6 (86), 2, pp. 201–211.
- Grytsenko A. A. et al. (2022) Vidnovlennia ta rekonstruktsiia povoiennoi ekonomiky Ukrainy: naukova dopovid [Restoration and reconstruction of the post-war economy of Ukraine: scientific report]. Kyiv: IEP NANU (in Ukrainian)
- Sobkevych O. (2023) Ohljad zakhodiv pidtrymky promyslovosti Ukrainy [Review of measures to support Ukraine's]. NISD. Available at: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-12/ke_prompidtrimka_oglyad_11_2023_18122023_0.pdf
- Viter O. (2023) Evropeyski stratehii povoiennoi vsdbudovy ekonomiky [European strategies of post-war reconstruction]. *Tavriyskyi visnyk*, no. 6, pp. 5–21.
- Naumenkova S. V., Mishchenko S. V. (2024) Innovatsiyni instrumenty zelenoho finansuvannja dlja Ukrainy [Innovative Green Finance Tools for Ukraine] *Ekonomichnyi Prostir*, no. 189, pp. 291–299.
- Novyk T. (2023) Povoenna vidbudova Ukrainy u konteksti dovoennykh ekonomichnykh problem [Post-War Reconstruction of Ukraine in the Context of Pre-War Economic Problems]. *Grail of Science*, no. 30, pp. 44–49.
- Mishchenko S., Naumenkova S., Mishchenko V., Ivanov V., Lysenko R. (2019) Growing discoordination between monetary and fiscal policies in Ukraine. *Banks and Bank Systems*, no. 14 (2), pp. 40–49.
- Kyrylchuk O., Melnyk T. (2024). Ekonomika Ukrainy u period voennoho stanu [Ukraine's Economy During Martial Law]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 59.

15. Tishchenko E. (2019) Aktivizatsiya investitsiynoyi diyalnosti v Ukrayini na osnovi vykorystannia finansuvannia [Activation of investment activities in Ukraine based on the use of financing]. *Busines-navihator*, no. 2, pp. 144–149.
16. Shapovalov M. (2024) Kontseptualni zasady pisljavoennoho vidnovlennja ekonomiky Ukrainy [Conceptual Foundations of Post-War Economic Recovery]. *Molodyi vchenyi*, no. 6, pp. 99–104.
17. Mishchenko V. I. (2024) Mekhanizmy rehulyuvannja protsesiv tsyfrovizatsii dlja zabezpechennja natsionalno ukorinenoj stiykosti ekonomichnoho rozvytku [Mechanisms for regulating digitalization processes to ensure nationally rooted sustainability of economic]. *Ekonomichnyi Prostir*, 189, pp. 283–290.
18. Tishchenko I., Savchenko N., Shostak T. (2024) The Role of Digital Financial Assets in the Post-War Recovery of Ukraine's Economy. *Efektivna ekonomika*, no. 7. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.7.75>
19. Pysarevsky M., Miroschnichenko T. (2024) Stratehichni priorityety vidnovlennja ekonomiky Ukrainy [Strategic Priorities for Ukraine's Economic Recovery in the Face]. *Naukovi pratsi MAUP*, no. 2, pp. 162–168.
20. Bulyk O. (2023) Stratehija vidnovlennja ekonomiky Ukrainy pislja viyny [Strategy of restoration of the economy of Ukraine after the war]. *Ekonomika*, no. 4.
21. Mishchenko S. (2008) Kryterii ta pokaznyky otsinky stabilnosti funkcionuvannja finansovoho sektoru [Criteria and indicators for assessing the stability of the financial sector]. *Visnyk NBU*, no. 9, pp. 36–45.
22. Tishchenko I. O. (2024) Strategies for Responding to Project Financing Risks in the Context of Economic Recovery. *Transformation of the Economic*
23. Naumenkova S. (2005) Otsinka vplvu haluzevoi prynalezhnosti na riven perspektyvnoi platospromozhnosti pozychalnyka [The impact of the industry classification of a borrower on borrower's solvency]. *Visnyk NBU*, no. 7, pp. 14–21.
24. Podzizei V., Shmatkovska T. (2024). Sotsialno-ekonomichni aspekty strukturnoi transformatsii ekonomiky [Socio-economic Aspects of the Structural Transformation of the Economy of Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 62.
25. Petrina A., Mishchenko V. (2011) Mizhnarodnyi dosvid restrukturyzatsii bankivskoi systemy za uchasti derzhavy [International Experience of Restructuring the Banking System with the Participation]. *Visnyk NBU*, no. 4, pp. 12–17.
26. Karcheva G. T. et al. (2019) Mekhanizmy zabezpechennja efektyvnosti ta konkurentospromozhnosti bankivskoi systemy ta ekonomiky Ukrainy [Mechanisms for Ensuring the Efficiency and Competitiveness of the Banking System and the Economy of Ukraine]. Kyiv: Universytet bankivskoi spravy (in Ukrainian)
27. Tishchenko I. O. (2020) Dzherela finansuvannja investytsiy v Ukraini [Sources of investment financing in Ukraine]. *Suchasni instrumenty upravlinnja korporatyvnymy finansamy*. Kyiv, KNEU, pp. 669–672.
28. Shulha S. (2009) Instytursiyni zasady pidtrymky bankivskoho sektoru v period kryzy [Institutional Principles of State Support of the Banking Sector in the Period of Crisis]. *Visnyk NBU*, no. 8, pp. 12–21.
29. Institute of Analytics and Advocacy. (2024) Exploring Additional Funding Paths for Revival. Available at: <https://iaa.org.ua/portfolio/exploring-additional-paths-for-ukraines-revival-a-collection-of-inspirational-concepts/>
30. Varela M., Mishchenko V., Cherkashyna K. (2023) Sufficiency of Banking Capital: the Experience of Portugal. *Financial and credit activities*, no. 6, pp. 9–20.
31. Tkachenko S. (2024) Povoenne vidnovlennja ekonomiky Ukrainy [Post-War Economic Recovery of Ukraine]. *Ekonomichni horyzonty*, no. 2-3, pp. 4–13.
32. Tishchenko I. (2019) Financial Model of Investment Project and Peculiarities of its Use in Project Financing. *EUROPEAN COOPERATION*, no. 4, pp. 65–78. DOI: <https://doi.org/10.32070/ec.v4i44.66>
33. VRU (2010) Byudzhetnyi kodeks Ukrainy [Budget Code of Ukraine]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (in Ukrainian)
34. Mishchenko V. I., Naumenkova S. V., Mishchenko S. V. (2024) Problemy koordynatsii monetarnoi ta byudzhetnoi polityky [Problems of Coordination of Monetary and Fiscal Policy]. *Ekonomichnyi Prostir*, no. 190, pp. 223–231.
35. Zhupanyan V., Mishchenko V. (2008) Problemy zbalansovanosti vnutrishnikh zaoshchadzen ta zovnishnikh zapozychen bankiv v umovakh nestabilnosti [Problems of Balance of Internal Savings and External Borrowings of Banks in the Context of Financial Market Instability]. *Visnyk NBU*, no. 7, pp. 8–12.
36. Mishchenko S. (2009) Problemy zabezpechennja likvidnosti bankiv na osnovi vykorystannja refinansuvannja [Problems of Ensuring the Liquidity of Banks on the Basis of the Use of Refinancing]. *Finansy Ukrainy*, no. 7, pp. 75–88.
37. Bukovinsky S. et al. (2015) Bankivska systema Ukrainy na shljakhu evrointehratsii [The banking system of Ukraine on the path of European integration]. Kyiv: Natsionalnyi bank Ukrainy (in Ukrainian)
38. Mishchenko V. I. (2011) Sanatsiyni bank – «bridzh-bank» jak mekhanizm roboty z nezhyttezdatnymy bankamy [Rehabilitation Bank – “Bridge Bank” as a Mechanism for Working with Non-Viable Banks]. Kyiv, UBS NBU (in Ukrainian)
39. Dzyublyuk O. V. et al. (2017) Teoriia i praktyka hroshovoho obihu ta bankivskoi spravy v umovakh globalnoi nestabilnosti [Theory and practice of monetary circulation and banking]. Ternopil: Osadtsa Yu. V. (in Ukrainian)
40. Mishchenko V., Naumenkova S., Ivanov V. (2018) Special aspects of using hybrid financial tools for project risk management in Ukraine. *Investment Management and Financial Innovations*, no. 15 (2), pp. 257–266.
41. President of Ukraine. (2022) Polozhennja pro Natsionalnu radu z vidnovlennja Ukrainy vid naslidkiv viyny [Regulations on the National Council for the Recovery of Ukraine from the Consequences of the War]. Available at: <https://www.president.gov.ua/documents/2662022-42225> (in Ukrainian)
42. Hirchenko T., Tishchenko I. (2019) Osoblyvosti orhanizatsii ta upravlinnja ryzykamy finansuvannja v Ukraini [Peculiarities of organization and risk management of project financing in Ukraine]. *Biznes-Navihator*, no. 6, pp. 192–199.
43. Svydruk I., Klepanchuk O. (2023) Ryzyky zabezpechennja finansovo-ekonomichnoi bezpeky ekonomiky Ukrainy [Risks of ensuring financial-economic security of Ukraine's economy]. *Journal of Applied Economics*, no. 8, pp. 353–359.